

Siri Kecerdasan Timur

东方智慧丛书

Ketua Editor: Tang Wenhui Liu Zhiqiang

主编: 汤文辉 刘志强

Penasihat Ilmiah: Zhang Baoquan

学术顾问: 张葆全

Bahasa China-Melayu

汉马对照

Terjemahan Pilihan Buku Tata Upacara

礼记选译

Pemilih dan Penerang: Zhang Baoquan

选释: 张葆全

Penterjemah: Wei Xian

翻译: 韦县

Penyemak Bahasa Melayu: Zhao Dan

马来语审读: 赵丹

Pereka Grafik: Guan Tingyue Yin Hong Yang Yang

绘图: 关婷月 尹红 杨阳

GUANGXI NORMAL UNIVERSITY PRESS

广西师范大学出版社

Siri Kecerdasan Timur

东方智慧丛书

Ketua Editor: Tang Wenhui Liu Zhiqiang

主编: 汤文辉 刘志强

Penasihat Ilmiah: Zhang Baoquan

学术顾问: 张葆全

Bahasa China-Melayu

汉马对照

Terjemahan Pilihan Buku Tata Upacara

礼记选译

Pemilih dan Penerang: Zhang Baoquan

选释: 张葆全

Penterjemah: Wei Xian

翻译: 韦县

Penyemak Bahasa Melayu: Zhao Dan

马来语审读: 赵丹

Pereka Grafik: Guan Tingyue Yin Hong Yang Yang

绘图: 关婷月 尹红 杨阳

· 桂林 Guilin ·

GUANGXI NORMAL UNIVERSITY PRESS

广西师范大学出版社

© 2019 by Guangxi Normal University Press.

All rights reserved.

图书在版编目 (CIP) 数据

礼记选译：汉马对照 / 张葆全选释；韦县译；关婷月，尹红，杨阳绘。—桂林：广西师范大学出版社，2019.1

(东方智慧丛书 / 汤文辉等主编)

ISBN 978-7-5598-1327-5

I. ①礼… II. ①张… ②韦… ③关… ④尹… ⑤杨…
III. ①礼仪—中国—古代②《礼记》—译文—汉语、马来语
IV. ①K892.9

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2018) 第 251944 号

广西师范大学出版社出版发行

(广西桂林市五里店路 9 号 邮政编码: 541004)
网址: <http://www.bbtpress.com>

出版人: 张艺兵

全国新华书店经销

广西广大印务有限责任公司印刷

(桂林市临桂区秧塘工业园西城大道北侧广西师范大学出版社集团有限公司创意产业园内 邮政编码: 541199)

开本: 880 mm × 1 240 mm 1/32

印张: 9.625 字数: 195 千字 图: 32 幅

2019 年 1 月第 1 版 2019 年 1 月第 1 次印刷

定价: 78.00 元

如发现印装质量问题, 影响阅读, 请与出版社发行部门联系调换。

东方智慧丛书

学术顾问: 张葆全

主 编: 汤文辉 刘志强

编辑委员会:

主 任: 虞劲松 郭玉贤

委 员: 才学娟 王 专

王 燕 杨远义

陈丕武 施 萍

梁嗣辰 梁鑫磊

翻译委员会:

主 任: 黎巧萍 刘志强

覃秀红

委 员: 王海玲 吴思远

沈 菲 张 蔚

欧江玲 徐明月

谈 笑 陶 红

黄兴球 覃海伦

韩艳妍

美术委员会:

主 任: 柴万里 尹 红

委 员: 卫阳虹 王雪峰

吕 鹏 刘 荣

关瑞琳 郑振铭

俞 崧 陶朝来

黄建福 蓝学会

戴孟云

Siri Kecerdasan Timur

Penasihat Ilmiah: Zhang Baoquan

Penyunting: Tang Wenhui Liu Zhiqiang

Jawatankuasa Penyunting:

Ketua Pengarang: Yu Jingsong Guo Yuxian

Anggota: Cai Xuejuan Wang Zhuan

Wang Yan Yang Yuanyi

Chen Piwu Shi Ping

Liang Sichen Liang Xinlei

Jawatankuasa Penterjemahan:

Ketua Pengarang: Li Qiaoping Liu Zhiqiang

Qin Xiuhong

Anggota: Wang Hailing Wu Siyuan

Shen Fei Zhang Wei

Ou Jiangling Xu Mingyue

Tan Xiao Tao Hong

Huang Xingqiu Qin Hailun

Han Yanyan

Jawatankuasa Seni Lukis:

Ketua Pengarang: Qi Wanli Yin Hong

Anggota: Wei Yanghong Wang Xuefeng

Lü Peng Liu Rong

Guan Ruilin Zheng Zhenming

Yu Song Tao Chaolai

Huang Jianfu Lan Xuehui

Dai Mengyun

总 序

文化交流对人类社会的存在与发展至关重要。季羨林先生曾指出，文化交流是推动人类社会前进的主要动力之一，文化一旦产生，就必然交流，这种交流是任何力量也阻挡不住的。由于文化交流，世界各民族的文化才能互相补充，共同发展，才能形成今天世界上万紫千红的文化繁荣现象。^[1]

中国与东盟国家的文化交流亦然，并且具有得天独厚的优势。首先，中国与东盟许多国家地理相接，山水相连，不少民族之间普遍存在着跨居、通婚现象，这为文化交流奠定了良好的地理与人文基础。其次，古代中国与世界其他国家建立起的“海上丝绸之路”为中国与东盟国家的经济、文化交流创造了有利的交通条件。

中国与东盟诸多使用不同语言文字的民族进行思想与文化对话，

[1]季羨林：《文化的冲突与融合·序》，载张岱年、汤一介等《文化的冲突与融合》，北京大学出版社，1997年，第2页。

自然离不开翻译。翻译活动一般又分为口译和笔译两类。有史记载的中国与东盟之间的口译活动可以追溯至西周时期，但笔译活动则出现在明代，至今已逾五百年的历史。

在过去五百年的历史长河中，东盟国家大量地译介了中国的文化作品，其中不少已经融入到本国的文化中去。中国译介东盟国家的作品也不在少数。以文字为载体的相互译介活动，更利于文化的传承与发展，把中国与东盟国家的文化交流推上了更高的层次。

2013年9月，国务院总理李克强在广西南宁举行的第十届中国—东盟博览会开幕式上发表主旨演讲时指出，中国与东盟携手开创了合作的“黄金十年”。他呼吁中国与东盟百尺竿头更进一步，创造新的“钻石十年”。2013年10月，习近平总书记在周边外交工作座谈会上强调要对外介绍好我国的内外方针政策，讲好中国故事，传播好中国声音，把中国梦同周边各国人民过上美好生活的愿望、同地区发展前景对接起来，让命运共同体意识在周边国家落地生根。于是，把中华文化的经典译介至东盟国家，不仅具有重要的历史意义，同时还蕴含着浓厚的时代气息。

所谓交流，自然包括“迎来送往”，《礼记》有言：“往而不来，非礼也；来而不往，亦非礼也。”中国与东盟国家一样，既翻译和引进外国的优秀文化，同时也把本国文化的精髓部分推介出去。作为中国最具人文思想的出版社之一——广西师范大学出版社构想了《东方智慧丛书》，并付诸实践，不仅是中国翻译学界、人文学界的大事，更是中国与东盟进行良好沟通、增进相互了解的必然选择。广东外语外贸大学和广西民族大学作为翻译工作的主要承担方，都是国家外语非通用语种本科人才培养基地，拥有东盟语言文字的翻译优势。三个单位的合作将能够擦出更多的火花，向东盟国家更好地传播中华文化。

联合国教科文组织的官员认为，“文化交流是新的全球化现象”。^[1]
我们希望顺应这一历史潮流与时代趋势，做一点力所能及的事。
是为序。

刘志强

2015年1月25日

[1] 《联合国教科文组织文化政策与跨文化对话司司长卡特瑞娜·斯泰诺的致辞》，载《世界文化的东亚视角》，北京大学出版社，2004年，第3页。

Kata Pengantar

Proses perkembangan masyarakat manusia terjadi disebabkan oleh beberapa faktor. Pertukaran kebudayaan memainkan peranan yang penting dalam kemunculan dan perkembangan masyarakat manusia. Prof Ji Xianlin pernah menyatakan bahawa jalinan kebudayaan merupakan salah satu dorongan yang kuat dalam kemajuan masyarakat manusia. kemunculan budaya berlaku, pertukaran budaya juga turut muncul. Dengan itu, pelbagai budaya bangsa antara dunia ini akan saling lengkap melengkapi antara satu sama lain dan akhirnya berkembang. Pertukaran budaya membentuk budaya yang cemerlang.^[1]

Hal ini turut berlaku pada kebudayaan di negara China dan negara-negara ASEAN. Pertukaran ini mempunyai kelebihan

[1] Ji Xianlin, *Konflik dan Integrasi Budaya-Pengantar* daripada Zhang Dainian, Tang Yijie *Konflik dan Integrasi Budaya*. Beijing: Penerbit Universiti Peking, 1997, hlm.2.

tersendiri tanpa disedari. Contohnya, perkahwinan rakyat di negara China dengan rakyat di negara ASEAN berlaku disebabkan faktor jarak yang tidak berbeza. Hal ini berlaku kerana negara China bersempadan dengan negara-negara ASEAN dan hal ini secara tidak langsung mendorong ke arah berlakunya perkahwinan campur. Perkara sebegini memberikan manfaat kepada pertukaran kebudayaan dari segi geografi manusia. Faktor pertukaran kebudayaan juga berlaku dengan adanya “Jalan Sutera di laut ” yang dibentuk pada zaman dahulu untuk menjalankan aktiviti ekonomi antara masyarakat China dengan luar negara.

Dalam proses pertukaran budaya, negara China dan negara-negara ASEAN menggunakan pelbagai bahasa dan tulisan yang berbeza. Hal ini menyumbang kepada aktiviti penterjemahan. Kegiatan penterjemahan dapat dibahagikan kepada dua jenis, iaitu penterjemahan secara lisan dan secara tulisan. Penterjemahan secara lisan yang terawal tercatat dalam sejarah wujud pada zaman Dinasti Xi Zhou, manakala penterjemahan secara tulisan pula wujud pada zaman Dinasti Ming iaitu lebih lima ratus tahun yang lalu. Sewaktu itu, negara-negara ASEAN telah menterjemah banyak hasil karya negara China yang berkaitan dengan kebudayaan negara China sendiri. China juga tidak ketinggalan menterjemah hasil karya negara-negara ASEAN dalam jumlah yang besar. Aktiviti menterjemah ini akhirnya mengembangkan budaya masing-masing dan meningkatkan pertukaran budaya antara negara China dengan negara-negara ASEAN.

Li Keqiang, Perdana Menteri China menyanjung tinggi tentang kerjasama “Dekad Emas” antara Negara China dan negara-negara ASEAN dalam ucapan beliau semasa berlangsungnya

sidang pembukaan rasmi Expo China-ASEAN (CAEXPO) ke-10 yang diadakan di Nanning, Guangxi pada bulan September 2013. Beliau menggalakkan kerjasama pembangunan “Dekad Intan” iaitu meningkatkan tahap kerjasama dalam tempoh sepuluh tahun yang akan datang. Presiden China, Xi Jinping pula menegaskan bahawa penyiaran dasar luar dan diplomatik China kepada negara-negara jiran sewaktu Seminar Hal Ehwal Negara Jiran yang diadakan pada bulan Oktober 2013. Beliau mengumumkan bahawa sikap negara China yang ikhlas bekerjasama di rantau ini disebabkan oleh impian China yang mengharapkan kedamaian dan kesejahteraan sama seperti negara-negara lain. Nasib negara China berhubung rapat dengan nasib negara jirannya. Atas hal-hal tersebut, penterjemahan hasil karya China menjadi keperluan dan memainkan peranan yang penting dalam masyarakat kini.

“Menerima” dan memberi hadiah turut termasuk dalam kegiatan perhubungan. Menurut perumpamaan yang diberikan oleh “*Li Ji*”, “menerima tanpa menghantar tidak sesuai dengan tatasusila dan begitulah sebaliknya.” Negara China sama seperti negara-negara ASEAN, menterjemah dan membawa masuk hasil karya yang unggul dari negara lain ke dalam negara sendiri dan seterusnya memperkenalkan inti sari budaya sendiri kepada luar. Penerbit Universiti Perguruan Guangxi (Guangxi Normal University Press) merupakan salah satu badan penerbitan yang mementingkan hubungan dengan luar dan sedang merancang untuk mengeluarkan Kumpulan Terjemahan Hasil Klasik China Dalam Bahasa-bahasa Negara ASEAN. Rancangan ini masih dalam proses pelaksanaan. Hal ini bukan sahaja penting dalam bidang penterjemahan kepada masyarakat China tetapi juga menjadi satu peluang yang baik kepada

negara-negara ASEAN untuk memahami dan menjalin hubungan dengan negara China. Universiti Pengajian Bahasa-bahasa Asing Guangdong (GDUFS) dan Universiti Etnik-Etnik Guangxi (Guangxi University for Nationalities) yang dipertanggungjawabkan sebagai penterjemah utama negara China merupakan pusat pendidikan bahasa negara-negara yang tidak digunakan secara meluas di dalam dunia. Kedua-dua universiti ini mempunyai kelebihan kerana mengetahui bahasa negara-negara ASEAN. Usaha ketiga-tiga pihak ini dapat menyiarkan budaya klasik China ke negara-negara ASEAN.

Pegawai UNESCO berpendapat bahawa komunikasi kebudayaan merupakan salah satu fenomena globalisasi.^[1] Oleh yang demikian, kami akan mencuba sedaya upaya untuk mengembangkan ilmu perkembangan sejarah ini.

Sekian.

Liu Zhiqiang
25 Januari 2015

[1] *Ucapan daripada Menteri Dasar Budaya dan Pertukaran Budaya UNESCO Katrina Steno dari Perspektif Asia Timur Budaya Dunia*. Beijing: Penerbit Universiti Peking, 2004, hlm.3.

礼记选译

Terjemahan Pilihan Buku Tata Upacara

前言

古代中国，有十三部书，历经两千多年，一直流传到今天，被人们称为经典（宋代编成《十三经》），视为中国传统文化的源头，《礼记》是其中的一部。

西周初年，周公制礼作乐，当时出现了一部书，原称《礼》（汉人称为《士礼》，又称《礼经》，晋代改称《仪礼》，今存 17 篇），全是礼仪的详细记录。

经过数百年，到了春秋末年，孔子创办私学，曾用《诗》《书》《易》《礼》《乐》《春秋》这些经书来教授弟子。战国至西汉初年，儒生们为了解释《礼经》，阐明古礼，纷纷撰写文章，作为读经的参考资料，并用来讲学授徒。后来西汉戴圣将这数百篇十分散乱的文章加以辑录整理，编成一书，共四十九篇，供士人阅读，这就是流传至今的《礼记》。

今本《礼记》四十九篇，有的专释《仪礼》，共 21 篇，如《冠义》《昏义》等。有的阐发古礼，共 13 篇，如《王制》《月令》等。有的杂记孔子及弟子言论，共 8 篇，如《仲尼燕居》《孔子闲居》《檀弓》

等。有的则是极具学术价值的专论，共7篇，如《礼运》《经解》《乐记》《大学》《中庸》《学记》等。

《礼记》的内容十分丰富，仅就思想观点来说，就涉及政治观、社会观、人生观、伦理观、教育观、文艺观等许多方面，而对这些思想观点的阐述，多是围绕一个“礼”字展开的。

在今天，对我们来说，“礼”有什么意义和价值呢？

古人所说的“礼”，含义比今人所说的宽泛。其含义大约有四：（一）礼制，指全社会的等级制度和伦理秩序。（二）礼仪，指具体的礼节仪式。（三）礼俗，指与礼有关的社会习俗。（四）礼貌，指个人在待人接物时所表现出来的道德修养（如恭敬、和顺、谦让等）。

四个含义中“礼制”是主要的。“礼制”是“礼”的核心内容。可以这样说，古人所说的“礼”，其内容主要是指反映尊卑上下的等级制度和秩序。

人类社会的发展，曾经有过漫长的蒙昧时代和野蛮时代。后来由于生产发展了，开始出现了私有制，出现了一夫一妻制的家庭，出现了国家，也就是出现了全社会的等级制度和伦理秩序，于是，文明时代就到来了。

因此可以这样说，“礼”是人类社会发展的产物，它随私有制而产生，也随文明而产生。“礼”是文明的标志，也是文明的开始。它会随着文明社会的发展而不断向前发展。未来更高阶段的礼，必然会适应更高阶段的文明，而更能为所有的人自觉遵守。

古代所出现过的礼制（包含制度和秩序），都是在人类社会发历史一定阶段上产生，有鲜明的时代特征，即有“个性”。但每一时代的礼制，又都是文明发展史上的一个环节、一层阶梯，较之前代，有所损益，既有所吸取，也有所创新，并给后世留下有用的东西，即有“共性”。这种历史的“积淀”，往往超出时代的局限，而具有全

人类的内容。

我们今天对待古代的礼制，既不能全盘肯定，以致抱残守缺，甚至是古非今；也不能全盘否定，割断历史，抛弃传统。正确的态度应是实事求是，从实际出发，抛弃已经“过时”的东西，吸取在今天还有用的东西，继承优秀传统文化，不断改革和创新。

礼仪，指礼节和仪式，与礼制有着密切的联系。在人际交往和社会生活中，礼仪虽表现为外在的形式，但却包含着深刻的内容和实质，这就是制度和秩序。

据《周礼·大宗伯》记载，当时的“礼”有祭礼（祭天地、祖先、山川）、凶礼（丧葬、哀悼）、宾礼（朝觐、聘问、会盟）、军礼（战事、田猎）、嘉礼（婚冠、饮食、宾射、飨宴）五大类和数十小类。所有的“礼”都有等级规定。各种不同等级的人，在都城、宫室、车旗、服饰、器皿、坐位、用乐、揖让等方面，都有不同的具体要求。周公制礼作乐，使古代中国成为高度文明的礼仪大邦。

周公之后五百年，孔子创立了儒家学派。孔子对周公之“礼”既有继承，又有改造。孔子用“仁”改造了“礼”。作为等级制度和秩序，“礼”原是外在的约束人的制度和秩序，但孔子用“仁”对“礼”做了新的解释，把它转化为内在的自觉的心理欲求。他要求人们克制自己的欲望，言行举止都回到“礼”的轨道上来。他又认为“礼”应以持守中道与和谐为可贵。在等级森严的制度和秩序中，相对待的双方都要以仁爱之心对待对方，在受“礼”的约束上，双方都有责任和义务。具体地说，他提倡君礼臣忠，上宽下敬，父慈子孝，兄友弟恭，夫和妻顺，尊老爱幼，朋友有信，富不骄贫不谄，等等。针对传统礼仪的繁琐，孔子认为各种礼仪都应当从简，重要的不是外在的形式，而是内心的真诚。经过孔子的改造，“礼制”和“礼仪”就更具人文精神，在文明发展史上又上了一个新台阶。

孔子又认为，周公制礼作乐，礼乐是相互为用的，互补的，因而往往礼乐并提。后世儒家的礼乐观，最能体现孔子礼学的本质与孔子的中和思想。儒家认为，制度化的“礼”与精神性的“和”（音乐体现了天地的和谐），两者刚柔相济，不可或缺。礼乐文明一面要注重内心的和平，也就是相同相亲；一面要注重外在的秩序，也就是相异相敬。完全的人格和理想的社会，必须兼具“礼”与“和”之美德，才算是尽善尽美。

礼乐的具体内容当然会随着时代的发展而变得陈旧过时，但礼乐外在的形式或框架却可因补充新的内容而不断获得新的生命。礼的实质是秩序的维持，乐的实质是情感的宣泄。在中国礼乐文化影响下的东方各民族，既重秩序又重情感，而且力求将两者完美地结合起来。在礼乐文化孕育下发展起来的东方文明必将在新的时代新的条件下大放光彩。

中国古代十分重视礼教，教人讲礼敬，懂礼貌，从而形成以恭敬、和顺、谦让等为中心的良好行为准则和道德规范，千百年来一直流传至今，成为我们的宝贵精神财富。由于礼制、礼仪、礼貌的长期发展和积累，自然会形成一定的礼俗。在漫长的历史岁月中，礼俗是不断变迁的。有的礼俗，富含人文精神，值得继承发扬。但有的礼俗，由于受社会炫富、敛财或低俗等不良风气影响，成了陋俗，则是需要革除的。

本书从《礼记》中精选出 89 则，并加翻译和评析。原文据唐代孔颖达《礼记正义》（清代阮元校刻《十三经注疏》影印本，中华书局 1980 年版）。选文和释析，重点不在介绍古代的礼制和礼仪，而在彰显古代的“礼”所富含的人文精神。

Prakata

Pada zaman kuno China, terdapat 13 buah buku tersebar hingga ke hari ini selama lebih dua ribu tahun, dianggap oleh orang sebagai karya klasik (disusun sebagai “Kitab Tiga Belas” pada dinasti Song), juga dianggap sebagai asal usul kebudayaan tradisional China, “Buku Tata Upacara” ialah salah sebuah antaranya.

Pada tahun-tahun permulaan dinasti Zhou Barat, Duke Zhougong mendirikan sistem tata upacara dan muzik, sebuah buku muncul pada waktu itu, pada asalnya dinamakan “Tata Upacara” (dinamakan oleh orang dinasti Han sebagai *Shi Li*, juga dinamakan “Kitab Tata Upacara”, pada dinasti Jin diubahkan sebagai *Yi Li*, terdapat 17 bab disimpan pada hari ini), semuanya catatan terperinci tentang tata upacara.

Selepas beberapa ratus tahun, hingga ke tahun-tahun terakhir zaman Musim Bunga dan Musim Luruh, Kongzi menubuhkan sekolah swasta, beliau pernah menggunakan buku-buku “Kitab Syair”, *Shu*, *Yi*, “Tata